

Bibó István

A forradalomról és a liberalizmusról

A forradalom értelme az a pillanatnyi erőszak, mely egy önmagát túlélte, belsőleg korhadott, de kifelé még impozáns hatalom megdöntéséhez szükséges, és a politika művészetének legmagasabb foka az ilyen pillanatok teljes vagy részleges meglétének a felismerése. A világtörténelem sikeres forradalmi túlnyomórészt ilyen jellegűek. Legenda az, melyet a vérontás kedvelői találtak ki, hogy sohasem volt olyan hatalom, mely komoly élethalálharc nélkül feladta volna pozícióját; történelmi példák sokasága van az ellenkezőjére. A jó forradalom kritériuma éppen az, hogy megfelelő pillanatban tudjon megállni, mert ez minden közösségi mozgásnak alaptörvénye, egy idillikus kirándulásnak éppen úgy, mint egy véres csatának vagy győzelmes hadmozdulatnak. A forradalom éppen azzal fut mellékvágányra és semmisíti meg elért eredményeit vagy hamisítja meg kitűzött ideáljait, ha enged a megtapasztalt sikeres erőszak kísértésének, beleszeret az erőszakba, és ahelyett, hogy az elért eredményeket biztosítaná és átengedné a társadalmat annak az általános megkönnyebbülésnek, ami az ilyen túlélte hatalmak megdőlése után előáll, állandósítja az erőszakot új meg új, általa felismert „helyes” célok érdekében, melyet immár nem egy fennálló hatalommal, hanem az egész társadalomnak vagy jelentős részének az ellenállásával szemben kénytelen érvényesíteni. Ilyen körülmények között túl sok kiontott vér bizonyosan rontja a forradalom értékét, s bár a teljes vértelenség, amire egy példát tudok, a magyar 1848. március 15-ét, elég ritka határeset, a forradalom értékét magában bizonyosan nem rontja el.

Az egyház- és vallásellenesség és az öncélú forradalmiság tehertételeit a liberalizmus, abban a formájában, ahogyan ma ismerjük, nagyjából levetkőzte. A liberális antiklerikalizmusnak ma már csak Franciaországban és néhány latin országban vannak hagyományai, a liberális forradalmiság pedig, mondhatnánk, a kelleténél is inkább megszűnt: ma legfeljebb fasiszta nyomás alatt jelenik meg újra, hogy annak megszűnte után annál gyorsabban forduljon vissza szigorú konzervativizmusba. A liberális eszmerendszer mindkét tehertétele, az egyház- és vallásellenességet és az öncélú forradalmiságot áttestálta a szocializmusra, melynek főleg marxista–leninista változatában élnek tovább, ma már rengeteg enyhítéssel és fenntartással, de még mindig éppen elég kártékonyan.

Ezek helyett megjelent a liberalizmus ellenkező jelű új tehertétele, mely az egész eszmerendszert mind a mai napig teljességgel hamissá és ellentmondóvá teszi; azzal, hogy az egész eszmerendszert gyakorlatilag teljességgel alárendeli az aránytalan, funkciótlan és felelőtlen nagyvagyon öngazolásának. Ez a fejlemény a francia forradalom nagy hitelvesztése után állt be, mikor a polgárság, pontosabban a nagypolgárság megkezdte a forradalom által berendezett intézmények és szabaddá tett tevékenységek hasznélvezetét, majd kiegyezett az arisztokráciával, megkezdte uralkodó osztályként való életét és szembekerült a korai szocializmusnak a francia forradalom követelményeit végiggondoló követelményeivel. Ekkor került a szabadságjogok között első helyre a tulajdonjog szentsége. Ma, ha Európában (Amerikában más a terminológia) liberális pártról hallunk, akkor az első, amit rögtön tudunk róla, hogy a nagytőke által támogatott pártról van szó, s nagyon örülhetünk, ha emellett még több-kevesebb tisztességgel őrzi a liberális szabadság klasszikus intézményrendszerét is; mert hiszen jól tudjuk, hogy a nagytőke vagy annak legalább egy része adott esetben a legsötétebb reakcióval és fasizmussal is képes kooperálni.

(Huszár Tibor: Bibó István. Beszélgetések, politikai-életrajzi dokumentumok. Budapest,

Magyar Krónika, 1989.)

http://www.magyarszemle.hu/cikk/a_forradalomrol_es_a_liberalizmusrol